

Правові наслідки оголошення фізичної особи померлою

Статтею 46 Цивільного кодексу України встановлено, що фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, - протягом шести місяців, а за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру - протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців.

Фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду про це. Фізична особа, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави припустити її загибель від певного нещасного випадку або у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена померлою від дня її вірогідної смерті.

Чинне законодавство України також визначає, що при оголошенні фізичної особи померлою настають такі правові наслідки, як і при смерті особи, зокрема:

- цей факт підлягає реєстрації в органах РАЦС;
- шлюб з особою, оголошеною померлою, припиняється;
- припиняється представництво за довіреностями;
- припиняються зобов'язання, нерозривно пов'язані з особою відповідної сторони, а також інші правовідносини особистого характеру, правонаступництво в яких не допускається (договори доручення, комісії, управління майном тощо).

Крім того, згідно зі статтею 1220 Цивільного кодексу України, внаслідок оголошення особи померлою відкривається спадщина. При цьому, порядок оформлення спадкових прав до майна таких осіб є дещо особливим.

Так, певну специфіку має час відкриття спадщини. Оскільки днем смерті особи визнається день набрання законної сили рішенням суду, цей день вважається часом відкриття спадщини.

У випадку, якщо суд, відповідно до частини третьої статті 46 Цивільного кодексу України, визначив у рішенні дату вірогідної смерті особи і на момент набуття рішенням законної сили строки прийняття спадщини та інші строки вже спливали, то, з метою охорони інтересів спадкоємців, часом відкриття спадщини все одно слід визнавати днем набрання рішенням суду законної сили.

Оформлення спадщини після осіб, оголошених померлими, має певні особливості, пов'язані з обмеженням спадкоємців у праві відчужувати успадковане нерухоме майно. У зв'язку з цим нотаріус при видачі свідоцтва про право на спадщину перевіряє, чи не був спадкодавець оголошений померлим. У свідоцтві про смерть така інформація не зазначається, однак актовий запис про смерть містить ці дані, оскільки заповнюється відповідно до документа лікувального закладу або рішення суду про встановлення факту смерті або оголошення громадянина померлим.

Пересвідчившись, що спадкодавця було оголошено померлим, нотаріус при видачі свідоцтва про право на спадщину накладає заборону відчуження успадкованого нерухомого майна строком на п'ять років.

П'ятирічний строк відраховується з часу відкриття спадщини на майно особи, оголошеної померлою.

Головний спеціаліст
Управління з питань нотаріату
Н.В. Гурська